

V prvem delu podaja avtor historiat raziskav v Trebeništu. Nekropola je bila od leta 1918 dalje večkrat raziskana, raziskovali so jo naši in bolgarski arheologi. Posledica tega je, da je del materiala tudi v Sofiji. Dalje obravnava avtor način pokopavanja in oblike grobov. Na to vprašanje ni mogoče dati točnega in zanesljivega odgovora, ker so podatki o izkopavanjih in legi posameznih grobov preskromni. Obstajajo posamezni podatki, n. pr. o dimenzijah grobnih jam, vendar je nerešeno vprašanje, h kateremu grobu pripada kateri. Po obstoječih podatkih je mogoče danes rekonstruirati 12 grobov. Avtor podaja pregled raznih tolmačenj o izvoru tega gradiva. Sam poudarja, da gre tu za večino predmetov, da so delo domačih obrtnikov, ki pa so iskali vzore tako v Mikenah kakor v Korintu. Nekropolo datira v IV. stoletje p. n. e., kar opira na pojav posameznih idej v Grčiji, upošteva razdaljo in sprejemanje teh novih momentov v domače ohridske delavnice. Poudarja, da je pri izdelavi teh objektov poleg importiranih vzorov imel velik pomen domač ilirski činitelj. Poleg grških elementov avtor ne prezre možne vplive iz Južne Rusije, ki so jih že obogatile tamkajšnje ideje, take pa so zopet prinesli k Ohridu. Avtor gradiva posebej ne obravnava. Nekoliko bolj nadrobno je obdelal le maske, o katerih pa je povzeta le ideja pokrivanja pokojnikovega obraza. Za obrobni pleteni ornament pa dokazuje, da je izdelan v kalupu, ki je domače delo, pa tudi maska je narejena naturalistično, kar zopet dokazuje, da so jo delali po pokojnikovem obrazu. V celoti pa obravnava tudi ostali material in naslanjajoč se na tehniko in stilske razlike, povsod vidi, da so skoraj vsi ti predmeti domače delo, ter da se je tu na osnovi domačih in importiranih grških elementov razvila nova lokalna kultura. Izjemo tvori tu le nekaj predmetov, ki so bili že izdelani importirani iz Grčije in jih tudi navaja na koncu svoje razprave. Dalje avtor paralelizira in opozarja na gradivo iz sorodnih najdišč Trakije, Bolgarije in Južne Rusije, ki vsebujejo isti problem spajanja domačih in tujih vplivov.

Na koncu daje avtor pregled gradiva, tako nekaj primerov grškega importa, predmete mešanega stila obeh komponent in predmete iz domačih delavnic, končno pa še grobni inventar 5 grobov.

Zeleti bi bilo, da bi bile fotografije bolj jasne. Res je škoda, da te edinstvene najdbe niso bolje reprezentirane v katalogu, kar vsekakor zaslužijo. Saj so celo mnoge slike v Starinarju in v Glasniku Skopskog naučnog društva, ki prikazujejo predmete iz Trebeništa, veliko bolj jasne, kot pa v novem katalogu.

Tatjana Bregant

Zofia Gansiniec: *Geneza Tropaionu*. Polskie Towarzystwo Archeologiczne. Biblioteka archeologiczna 5 — Warszawa — Wrocław 1955. 158 strani, 38 slik.

Namen dela je, podati genezo grškega tropaiona in nekaterih njegovih derivatov v Rimu. V prvo poglavje je avtorica uvrstila zgodovino raziskav. Najprej navaja nekaj omemb iz antike, ki so pa le preproste definicije. Med avtorji, ki so se pozneje ukvarjali z vprašanjem tropaiona, omenja Baulangerja v 17. stoletju in Bötticherja v 19. stoletju, ki je videl izvor tropaiona v kultu dreves. Prva pomembnejša monografija s tega področja je delo Otta Berndorfa iz leta 1895. Salomon Reinach je leta 1908 postavil tezo, da je tropaion v zvezi z uničevanjem zaplenjenega orožja.

Avtorica izhaja iz tega mnenja, ko govori o pravici mrtvih. Najprej je bil vladar nesmrten in je zato dobil predmete vsakdanje uporabe v grob. To se je pozneje razširilo na druge ljudi, važen pomen pa je imela zasebna lastnina. Ubiti sovražnik je izgubil pravico do nesmrtnosti in njegovo orožje, ki so ga sprva uničevali, so dali vladarju. Ko je kult vladarja prenehal, so zaplenjeno orožje začeli posvečati bogovom.

Paladion, o katerem govori avtorica v tretjem poglavju, je bil kot statua Palas Atene antropomorfen tropaion. Predstavlja važno točko v njegovem razvoju. V zgodovini so bila različna mnenja o njegovem nastanku. Grki paladiona sprva niso povezovali s Palas Ateno, ampak so tako imenovali starinske glinaste ali kamene kipce. Schliemann je štel za paladion trojanske, Krause pa mikenske idole. Od tega mnenja so izhajali avtorji, ki so trdili, da se je kult Palas Atene nadaljeval direktno iz Miken in drugi, ki so menili, da so se mikenski osmero-

kotni ščitki sčasoma spremenili v človeka in nato v Ateno Promahos. Avtorica zavrača obe mnenji. Izvor paladiona še ni pojasnjen. Ateno so namreč najprej upodabljali z egido v peplosu. Tudi atenske mladenke so ji darovale peplos. V nadaljnjem se avtorica pridružuje tezi R. Gansinieca, da so ji sčasoma darovali tudi orožje in je tako nastala oblika Atene Promahos. V 6. stoletju je paladion nadomestila upodobitev Nike in tropaion.

V 4. poglavju govori avtorica o besedi tropaion, ki naj pomeni točko na bojišču, kjer se zmagovalna vojska obrne k povratku. Tropaion, orožje sovravnika pritrjeno na kol, naj bi se pojavil ob maratonski bitki, ker tam ni bilo časa, nesti orožja premagancev Ateni na akropolo. Ta raba se je nato udomačila zaradi pomembnosti maratonske zmage. Tropaion je postal tudi spomenik. V 7. stoletju je postala Nike boginja zmage tudi v boju in ne le pri agonih. Votum ob zmagi pa se je razdelil na tropaion na mestu zmage in kip Nike v domačem mestu. Tropaion je hitro razpadel, toda ker je bil tudi spomenik, je moral dobiti trajnejšo obliko. Postavljali so ga na podstavek iz trdnjega materiala, steber ali tolos. Tropaion je bil včasih tudi nad mestnimi vrati. Ko se je mesto širilo, se takih vrat kot posvečenih niso dotikali ter je tako nastal slavolok.

Nato opisuje avtorica še obrede ob postavljanju tropaiona, ki so jih sestavljala predvsem darovanja. Vojaki so si ustvarili poseben kult Zeusa Tropaiosa. Poglavje se konča s pregledom pravnih norm v zvezi s tropaionom, ki so določale njegov sakralni pomen, nedotakljivost, pravico postavitve itd.

Peto poglavje govori o tropaionu v Rimu. Tu so plen najprej uničevali, pozneje so si pa uporabno izbrali, ostalo pa s požigom posvetili Vulkanu. Del orožja so posvečali bogovom kot spolia opima. Tropaion so sprejeli od Grkov; pojavil se je prvič z G. Flaminijem leta 225. Vendar so še naprej darovali spolia opima Jupiteru na Kapitolu. Uporaba tropaiona se je zelo razširila. V Galiji je n. pr. Fab. Maximus postavil ogromen spomenik te vrste, Sulla dva na Herzonesu, Pompej v Pirinejih in August Tropaea Augusti (La Turbie). Rimljani so nato prevzeli vse vrste spomenikov ob zmagi: svetišče, steber, tolos itd. Tropaion je ostal le še okrasni element na njih.

Sledi povzetek v ruskem in francoskem jeziku, razlaga risb, pregled naštetih virov in literature ter stvarno kazalo.

Iva Mikl